

Jag är född i Hardeberga. Vi var tolv syskon. Så blev stugan för trång. Jag sökte mig som lärling till en byggmästare. Men jag blev inte förbunden. Om man förband sig, betydde det, att man fäste sig för fyra år. Det var rena slaveriet. Första året fick man tre kronor i veckan i lön. Man skulle själv hyra, skaffa sig mat och hålla sig med verktyg. Jag betalade en krona i veckan för logi. Då fick jag ligga i lag med ägaren, i samma säng. Annars kunde man inte få det så billigt. Var värdfolket vänligt, fick man kaffe någon gång.

Vi skulle ha den lilla avlöningen var fredag. Men ofta fick vi inte ut den. Ibland hade man inte ett öre. En gång när jag gick ute från Möllevången till arbetet, tänkte jag: "Vad skall du få till mat?" Jag hade inga pengar. Där vid landsarkivet var då en bongård. Som jag gick där och tänkte, fick jag se en blank tjugufemöring, när jag gick över gården. Vad jag blev glad, det kan ingen säga.

Jag brukade köpa ett grävt bröd för en krona. Det var stort och räckte en vecka. Det låg ett bageri på Öster mitt emot arkivet. Här fanns väl flera bagerier.

På den tiden var där tält och stånd med mat på torget. Där var en gammal gumma, som vi kallade "kalungumman". De kokte kalun förr, kalvmagar. De blev tjocka, när de koktes. Kalunan brukade koka kalvmagar och sälja. Så hade hon ärter. Alla slaktarna hade varsin

Hos skomakare
hade de kost-
ten också. Så
var det bara
inom vissa
yrken.

dräng.De åt där. Så de såg ut. Det kan ingen säga. Slaktardrängarna hade sitt nattlogi vid Tattarevägen(från landsarkivet upp mot kyrkogården). Där låg de i gropar under träden. På vintrarna vet jag inte, var de höll till.Sedav blev det lag på att varje försäljare skulle ha sitt biträde skrivet.

En gång hade jag inga byxor. Mitt emot där Grandhotelet är nu, bodde en klädeshandlare, som handlade med gamla kläder. Jag ville ha ett par byxor, men de kostade tre-fyra kronor , och jag hade inte mer än 75 öre. "Så billiga byxor har jag inte." Men han tyckte väl synd om mig. "Vänta litet," sade han, och så kom han med ett par, som nog hade varit soldatbyxor. De var spruckna bak och var långa. Jag har alltid varit liten. Den frun, där jag bodde, sydde ihop dem och tog av dem nertill. Så fick de duga.

Tolv timmars arbetsdag hade man. Första sommaren hade jag tretton timmar. Kl.5 på morgonen började vi. Så hade vi en halvtimmes frukost och en timmes middagsrast.

Fyra år räknade de med som lärling. Sedan fick man begära att bli gesäll och avlägga prov. Man fick göra en fin dörr eller en trappa. Det var ju svårare. Så blev det lämnat till en nämnd, som synade det. Mästare blev man bara genom att söka ett stort bygge.

Om måndagarna tog sig gesällerna fritt. Det var väl, om de varit ute på något galej. Det var väl en sed från skråtiden. Men lärlingarna höll de nog i skick.

ACC. N:R M. 11297 ;3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vi hade våra resgillen. Då fick vi supa, så mycket vi ville. Det bekoätade mästaren. Så var det litet smörgåsar också. Det var då takstolen var rest, som vi hade gillet. För de mesta hade vi det på bygget, men efterhand blev det på hotell. När Fins hade byggt sitt stora hus, hade de det på hotell. Det var välibörjan av 1900-talet.

Jag kom sedan till Holmbergs verkstäder. Där hade vi ljusinbränning. Men det var arbetarna, som hade det själva. Då gick de någonstans på en krog. Det var, när lamporna tändes på hösten.

Var vi roade oss? Det var dels på Allhelgonabacken, där biblioteket är nu. Där var i regel en bondspeleman, som spelade dragspel. Man dansade på marken. Folk låg runtikring med sina matsäckar.

Så hade de ett ställe på Öster. Det är införlivat med Botaniskan nu. Sedan hade vi inte annat än Trekanten, där vägarna möts på Väster vid Jutahusen. Där dansade de i själva grusen.

Sedan drog de ut till norr vid Slipatebacken och dansade på själva bron.

Ännu bättre var det hos en, som hade ett litet ställe vid monumentet, Knut Skräddare. Han satte upp dansbana på sin gård.

På söndagarna var Bökeberg mycket i svängen. Men man var rädd, för att man inte skulle komma hem. Det var usla tågförbindelser. Tåget fick gå många turer. Det gick inte fortare, än att man kunde gå av och plocka blommor. Det har jag själv varit med om.

Mellan ^{skolungdom} studenter och arbetare var det ett gräsligt hat. Det blev riktigt krigsstämning, och de slogs. De som gick på Katedralskolan kallades barnmorskor. En dag hade de gaddat sig samman. De skulle mötas vid Sliparebacken. De vågade inte ha bataljer inne i sta'n. Anföraren blev liggande flera dagar efteråt. Han blev relegerad från skolan sedan.

Omkring Lundagård var en mut. Där inne hade studenterna excercis plats. Gud nåde den, som vågade titta in där.

En gång var arbetarna (i flock samlade) på Bredgatan för att möta studenterna där. Litet längre upp bodde en smedmästare. Han glödgade en järnstång och sprang ut med. Då fick studenterna dra sig tillbaka. Annars redade sig studenterna bra. De var ofta flera, tillsammans, och arbetarna kom ensamma.

När det led mot 1900-talet., insåg de, att det var fånigheter att hata varandra. Frisinnade studenter inbjöd arbetarna till en förening. De skulle diskutera något enkelt, så att arbetarna kunde vara med, jag tror det var krigets vara eller inte vara. Jag ytt-

rade mig. Efteråt kom ett par fram till mig och sade, att vi skulle säga du. Det var professor Sommarin, han leve r ju än, och Billing, han som sedan blev biskop i Västerås. "Det går inte," sade jag. Men de var ehvisa. "Ja, i kväll går det kanske, när jag har mina bästa kläder, men i morgon, när jag kommer i blus och trätöfflor, då kan vi inte säga du!" Men det hjälpte inte. Jag blev tvungen att räcka fram handen. När jag sedan mötte dem på gatan, då knep jag in i en port för ett slippa hälsa.

Föreningen varade inte mer än ett halvt år. Så blev det strejk på sockerbruket i Staffanstorp. Då reste studenterna ner som strejkbrytare. Här blev uplöpp i Lund. Man vågade knappast gå på gatorna. Vi mötte studenterna vid stationen, när de kom. Andre kvällen var vi många. Här var poliser och husarer från Malmö. De som inte kom undan, dem krossade de. Studenterna kom i flöck, och de skyddades av poliserna.

Borgare var husägare och handelsmän, särskilt husägare.

Ukma M 163.

Var gång kungen kom till sta'n, gick vi ifrån arbetet. Då var det sådantjubil.

Hjortgatan och däromkring var gammal bebyggelse. Där var ju fattigt folk. Så började de bygga hela Ripas äng. Det var från Stora Tvärgatan och söder ut. Jag minns, hur det om vintrarna var en enda sjö, där de åkte skridskor. Sedan blev det byggt efterhand. Ripa hade en bank (Torna och Bara härads bank). Han tog inteckningar. Sedan plockade han dem, så länge de hade pengar. Sedan gick de i konkurs. Men si jag vet, varför de gjorde det. De hyrde ut till fattigt folk, och så fick de inte in hyrorna. Stadsdelen kallades Nya sta'n. Där var gott om judar och alla människor, som de kallade dåligt folk. Men det var ju bara det, att de var fattiga.

Där gick en väg runtom, som inte var bättre (Södra Esplanaden). Där låg de bland buskarna och träden och smutsade ner och spelade kort. Där var ett stort öppet dike.

Studenterna har ju alltid varit roliga. Det fanns rullebörar och skyfflar. De tog en rullebör och rullade ner varandra i Nya sta'n.

Polisen kom och frågade, vad det var för ett bråk. "Nöden har ingen lag," svarade de. Nya sta'n kallades för Nöden.

Södervärn sade man. Det var bara om söder man sade värn. Värnet var liksom ytterkanten.

Där Botaniskan ligger nu, var en rad med dåliga hus. Där bodde alla lätta fruntimmer. En morgon, när jag kom där förbi, stod där ett par i bara särken. Ute på väster i Västergatan var det in-

te bättre. Där var också dåliga fruntimmer.

Öster, Väster och Norr sade de. Tullar var ju bortlagt. Där på Öster, där var ju östra tullhuset. Det var krog. Där skulle de alltid läska sig, när det var efterhöstamarknad. De vågade inte gå var för sig utande samlades många, för det var stabboar, som gick ut för att slåss. Likaså samlades de vid "kritiska hörnan". Det var vid Gleerups bokhandel. Där var en bro över. Där samlades de flera hundra ibland på kvällarna.

Där var ju änte mer än fyra poliser i sta'n. De var så hyggliga. Om de inte själva for ihop, ingrep inte polisen. Det var en polis för natten. Fyllehundar fick ligga på poliskontoret vid Stortorget

Tegaltak var det vanligaste. Men där fanns ett halmtak ända tills för tre-tio år sedan. Ja, litet längre är det väl sedan det försvann.

Det låg en husrad ute på väster. De hade halmtak. Där bodde bara arbetsfolk. Det var Jutahusen. 1883 brann de ner. Det var, innan jag flyttat till Lund.

De hade djur inne i sta'n, kor och grisar och allt möjligt. Jag hade en morbror i Tomegapsgatan. Han hade både häst och kor och gr gris. Jordbruk hade han inte. Det hade de tagit ifrån honom. Det var annars vanligt, att varje kvarter hade sina tomter. På Öster och Väster låg stadens jordar, fälader. Det var stora gårdar i sta'n då. Varenda professor hade sin gård och sin jord. De gårdar, som låg längre ut från sta'n, var ju köpta. Ifrån början hade lyckorna hört till gårdarna. Staden ansåg sedan dem vara sin jord och tog tillbaka dem. (Skillnaden mellan lyckorna och fäladerna kunde inte Mårtensson få fram, men troligen menade han inte det samma med lyckor och fälader.) Lyckorna arrenderades ut, sedan de inte fick ha djur i staden längre. De hade säd och annat på lyckorna. Jag arrenderade den sista 1907. Hon som ägde den processade med sta'n. Det tjänade haon på, för hon kunde arrendera ut den längre då, innan hon förlorade den.

Förr sade man ofta, vilken lycka de bodde i. På Väster var det en som hade lyckan som sommarställe. Lyckorna hade kommit till så, att i Kalv (18) s tid hade befolkningen gått ned mycket. Då fick de jordarna och det hjälpte upp mycket. Men det har jag läst. (Jfr acc. nr 11171).

Där fanns en höre, som vaktade deras djur. Lönen till honon fick de dela upp, allteftersom de hade djur till. Så drev de hem djuren

ACC. N:R M. 44297 :9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

genom gatorna. Det var bara vissa gator de fick gå. Kostnådet kal-
lades den där missionshuset ligger nu.

På Öster låg hörehuset upp till Råby boställe. Det låg långt för-
bi skjutbanan.

Vid gamla kyrkogården på Norr låg det andra av stadens hörehus.
Där ha inte varit någon herde under min tid. Det var ett gammalt
ruckel, tillhåll för alla luffare och tiggare. Det var byggt av
bräder och lersten. Det hade ett stort förfallet tak.